SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2614

av Rickard Nordin (C)

Motverkande av ljusföroreningar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för minskade effekter av ljusföroreningar genom att ta inspiration av den tyska lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Ljusföroreningar är ett växande problem. Allt fler miljöer lyses upp med artificiellt ljus, särskilt LED, vars blåa spektrum motsvarar dagsljusets. Detta påverkar naturen, vattenmiljöer samt både människors och djurs hälsa.

Upp till 70 procent av alla däggdjur är nattaktiva och får, liksom människor, sin dygnsrytm störd – något som kan ge allvarliga medicinska konsekvenser. Artificiellt ljus är en av de största orsakerna till den pågående insektsdöden. Icke avskärmade armaturer som lyser uppåt bländar migrerande fåglar och försvårar deras orientering, samtidigt som naturupplevelser och stjärnhimlen försvinner för oss människor. Mörka himlar riskerar snart att vara ett minne blott och försvårar astronomisk forskning. Idag kan endast omkring 20 procent av européerna uppleva en riktigt mörk natthimmel och se Vintergatan.

Evolutionen har under 3,5 miljarder år anpassat allt levande på jorden till solens naturliga ljuscykel vid uppgång och nedgång. I dag bryter vi mot denna balans genom att belysa natten med ljus som efterliknar dagsljusets spektrum.

Men det behöver inte vara så. Ljusföroreningar kan minskas med relativt enkla åtgärder: belysning kan skärmas av, ljusstyrkan kan reduceras och ljusspektrum kan anpassas. Lampor behöver inte vara tända hela natten.

Med ny teknik kan våglängder styras och belysning längs bil-, cykel- och gångvägar automatiskt släckas ned eller dimmas när ingen trafik finns. Det sparar både elektricitet och pengar – samtidigt som det kraftigt minskar belastningen på djurlivet.

Människors säkerhet och trygghet har prioritet. Men det finns fortfarande många åtgärder som, med små medel, kan göra stor skillnad utan att äventyra vare sig trygghet eller säkerhet.

Ljusföroreningar berör flera sektorer – miljö, stadsplanering, näringsliv och trafik. Det finns ett flertal instanser som på olika sätt kan bidra till att minska problemet med relativt enkla medel.

Kommuner har redan stöd i lagen att arbeta mer aktivt mot ljusföroreningar, exempelvis genom tydligare riktlinjer i detaljplaner. Trafikförvaltningar kan välja smartare tekniska lösningar där belysning styrs av mänsklig närvaro i stället för att stå påslagen hela natten.

På nationell nivå skulle tydligare krav på avskärmning och riktning av armaturer bidra till att minska ljus som sprids i onödan. Genom att kombinera lokala initiativ med nationella riktlinjer kan vi kraftigt reducera ljusföroreningarna – utan att tumma på säkerhet eller funktion.

Det är avgörande att öka medvetenheten om ljusföroreningarnas konsekvenser. Här kan riksdag och regering ta en tydlig ledarroll, inte minst genom offentliga upphandlingar. Genom att aktivt beakta frågan i upphandlingsprocesser kan staten sätta en standard och visa vägen för kommuner, företag och privatpersoner.

Sverige har nu fått sin första dom gällande ljusföroreningar, ett mål som dessutom har beviljats prövningstillstånd i övre mark- och miljödomstolen. Den svenska lagstiftningen kring ljus och ljusanordningar har sina rötter i början av 1980-talet och utgår främst från armaturernas karaktär– inte från ljusstyrka eller ljusspektrum (våglängder).

När lagstiftningen tillkom existerade varken LED-tekniken eller forskningen kring dess effekter. I dag kan en enkel LED-ficklampa generera en betydligt högre ljusstyrka än en halogenstrålkastare från 1980-talet – och dessutom med ett helt annat ljusspektrum, vilket gör frågan om reglering än mer aktuell.

I detaljhandeln kan konsumenter i dag till mycket låg kostnad köpa LED-fasadbelysning med en ljusstyrka som motsvarar behovet för en parkeringsplats eller en mindre idrottsanläggning – ofta med ett ljusspektrum som imiterar dagsljus. Trots detta saknas vägledning, varningar eller information om vilka effekter sådan belysning kan ha nattetid.

LED-lampor avger framför allt mer ljus i den blå delen av spektrumet (korta våglängder). Denna typ av ljus har särskilt stor påverkan på ekologin och sprids dessutom mer i atmosfären, vilket ytterligare förstärker problemet med ljusföroreningar.

Det finns idag inga maximigränser för spilljus eller de ljusföroreningar som olika installationer ger upphov till – till skillnad från buller, där sådana gränsvärden sedan länge är etablerade. Detta gäller oavsett sektor eller typ av anläggning.

Däremot finns det fastställda miniminivåer för belysning, vilket i praktiken ofta leder till att man installerar mer ljus än nödvändigt för att ”vara på den säkra sidan”. Resultatet blir ett samhälle som ständigt överbelyses – helt utan reglering av dess negativa konsekvenser.

Flera sydeuropeiska länder har sedan länge uppmärksammat problemet och infört ny lagstiftning samt åtgärder som resulterat i minskade ljusföroreningar med 3–5 procent per år. I Sverige går utvecklingen åt motsatt håll. Här ökar ljusföroreningarna kontinuerligt, och landet ligger bland de sämsta inom OECD.

År 2023 placerade sig Sverige näst sist, med en ökning på 2,2 procent – endast Turkiet hade en sämre utveckling.

Frankrike har redan infört en stark och tydlig lagstiftning mot ljusföroreningar. I Tyskland har parlamentet beslutat om en ny lag med syfte att minska problemen, inte minst för att skydda insekter och därigenom stärka den biologiska mångfalden.

Det är hög tid att även Sverige agerar. Regeringen och riksdagen bör anta en motsvarande lagstiftning och ge Naturvårdsverket och länsstyrelserna tydliga uppdrag att ställa krav på kommunerna att aktivt arbeta med frågan.

Rickard Nordin (C)